

Metody biblické práce v Německu

Práce s biblickým textem je vztažena k naší zkušenosti, k našemu životu. Nejde předně o odborné poučení, ale o setkání s textem, o rozpoznání, že text je i o mně. Důležitý je rozhovor ve skupině účastníků. Cílem je, aby zkušenosti lidí s Bohem, které obsahuje text, byly zřetelné a staly se i našimi zkušenostmi. Abychom i my mohli skrze text podobně jako jeho aktéři prožít osvobození, uzdravení, obnovení, nasměrování, požehnání. Setkání s biblickým svěděctvím se děje nejen na úrovni rozumové, ale zapojují se také intuice, kreativita, zážitky, city, společně se vzhledem k textu něco tvoří, dělá, prožívá.

Metodicky lze tento přístup k biblickému textu rozpracovat do tří fází:

1. První přiblížení (Spontánní přístup k textu, první reakce.)

Vzít text na vědomí, starý text slyšet nově, jako by byl zdánlivě neznámý. Jde o to, co já si o tom myslím, ne co se o tom říká. Tady je prostor pro otázky, výhrady, námitky apod.

2. Zpracování (Věcné pojednání textu s určitým odstupem)

Tady jde o otázky vzniku textu, zařazení v bibli, paralel a pojmových souvislostí, žánru, dobového pozadí. Nesmí jít o monolog odborníka, pracuje se s spíše ve skupinách. V této fázi jde více o objevení objektivní výpovědi textu.

3. Zpodobnění/zvnitřnění (Kreativní ztvárnění, přivlastnění tématu a výtěžku.)

Výstup, ve kterém jsou zapojeny všechny smysly člověka, aby každý ze skupiny sdílel zkušenost, která je v textu zachycená.

I. Fáze: První přiblížení

(Spontánní přístup k textu, první reakce.)

Schůzka s textem

Pokud chceme vstoupit do rozhovoru s textem a setkat se s ním, pak je třeba vnímat ho jakožto protějšek, jako partnera, ne jako objekt, se kterým si mohu dělat, co chci. Musím si také uvědomit sama sebe v tomto vzájemném vztahu. Je možné si to představit jako jakousi schůzku, rande s textem. Jde o meditaci vedenou např. následujícími otázkami (nejlépe se napíší na plakát): Co vzhledem k textu nyní cítím? Co očekávám od textu? Jaké jsem vůči němu naladěni? Jaká je moje pozice vůči textu? Mám dopředu nějaké stanovisko? Předpoklad? Chci se setkat? Čemu se chci v textu vyhnout?

Tuto metodu lze zařadit hned na začátek práce anebo po prvním čtení textu

Naslouchání textu

se snaží být hrází proti stereotypu při čtení bible. Mnohé texty jsou tak známé, že už ani nejsme schopni je pořádně poslouchat.

1. čtení nahlas, po verších, po odstavcích nebo si rozdělit role a číst přímé řeči

(např. vypravěč,
Ježíš, postižený,
zástup).

2. jiné překlady (Kralický, ekumenický, Žilkův), dějeprava, cizí překlady
3. kroužení kolem textu – čte se znovu mlčky nebo po oddílech nahlas, u toho se přemýšlí a kdo chce, může slova nebo věty, které jsou pro něj nějak důležité, přečíst nahlas. Anebo si to každý potichu podtrhne, a pak se to přečte. Rozhovor je pak o tom, které části byly zmíněny vícekrát a které třeba vůbec ne. (vhodné též pro žalmy, naučné texty)
4. hudební ztvárnění – k některým textům jsou písně, hudební skladby, které lze poslouchat a tím se setkat s textem jiným způsobem (např. ve Svítá lze najít podle rejstříku).
5. netradiční, nebiblické ztvárnění – vzbudí novou pozornost a zintenzivní naslouchání (Černošský Pán Bůh a páni Izraeliti, Apokryfy K. Čapka). Podnětem k rozhovoru může být třeba i špatné převyprávění z nějaké dětské bible, z comicsu. Zkuste přeložit text do slangu, do nářečí, převyprávět pro batole, stařenku, pro manažera, uřadníka, pro učitele. Přečíst text znovu s úmyslnými chybami – ostatní je hádají – tím se soustředí na text. Předělat pro děti – chvíli text, mezitím obrázky (jako v dětských časopisech).

Dialog s textem

Účastníci si představují text jako partnera, vůči kterému vyjadřují pocity, otázky, pochybnosti, naděje. Tento dialog se děje písemně, každý sám. Jako pomoc mohou na začátku být nabídnuty návrhy:

Milý texte, nemohu s tebou souhlasit, protože ...

rozčiluješ mne, protože...

naháníš mi strach, protože...

nemohu se s tebou vyrovnat, protože...

zdáš se mi příliš optimistický, protože...

potěšil jsi mne, protože....

možná by se mi s tebou lépe zacházelo, kdyby.... apod.

Není nutné číst v plénu, co každý napsal, (stačí třeba jen ve dvojicích). Důležité je sdílení zkušeností, které lidé při psaní udělali.

Pozn. Nakousnuté věty, které se mají doplnit, jsou obecně dobrým prostředkem k rozhýbání práce a zapojení i těch, kteří se obvykle nevyjadřují

Zařazení do vlastního života

Jde o pokus uvést text do souvislosti s vlastním životem – jde o meditaci s otázkami:

Ve které životní situaci byl pro mne tento text důležitý? Kdy by mohl být důležitý?

Kdy bychom ho snad mohli použít? Kdy bych ho nemohl ani slyšet?

Kdy by se zdálo, že ho můžeme použít, ale bylo by to nevhodné?

Není třeba to předčítat ani sdílet ve skupinách. Je to prožitek pro každého zvlášť jako odrazový můstek k další práci.

Asociace

Sbírání spontánních podnětů, nápadů. Cílem je aktivovat vlastní představy a zkušenosti a obohatit je reakcemi ve skupině. Dále pak vtáhnout účastníky do situace textu a co nejvíce si přivlastnit jeho téma. Jsou dvě možnosti:

1. Volné asociace : Účastníci sbírají nápady k textu jako takovému. Otázky jsou se velmi obecné: Co vás k textu napadá? Na co myslíte? Na které lidi, situace, zkušenosti?
2. Řízená asociace: Začne se u určitých pojmů anebo otázek, které text obsahuje - k nim pak účastníci sbírají a připojují nápady a stanoviska.

Koláž

Řízené asociace se také často dají výtvarně ztvárnit. Při to tomto postupu se nápady a zkušenosti nevyslovují, ale vyjádří se koláží. K tomu je potřeba dopředu připravit obrázky, fotky z novin a časopisů popř. jednotlivá klíčová slova, základní pojmy příběhu. Velký papír, nůžky, lepidla, dostatek času - alespoň 20 min. Pak se o tom mluví, ale nemusí.

Takto vzniklé koláže tvoří zároveň pozitivní i negativní pozadí k textu a práci na něm.

Interaktivní psaní (Tichá diskuse)

(Interakce – vzájemné působení)

Tato metoda je vhodná pro menší skupinky (anebo se lze rozdělit) 5-7 lidí. Každý účastník má papír a tužku a napíše na něj nápad, tezi nebo otázku, kterou v něm text vyvolává. Další se vyjádří k výpovědi předchozího, další zase na to reaguje, atd. a papír koluje. Nemluví se. Papír může oběhnout jedno až dvě kola. Na každém lístku se rozvine rozhovor k výchozí otázce či výpovědi. Je možné se u toho stále dívat do textu. Na závěr se jednotlivé lístky potichu nebo nahlas předčítají nebo se pověsí na nástěnku, (příp. poslouží při výběru témat pro další pojednávání).

Alternativa 1: Různé skupinky jsou v domě a poslové mezi nimi nosí lístečky – ve skupince se lze o reakci na jinou skupinku poradit

Alternativa 2: Lidé stojí u nástěnky a píšou na ni své teze i reakce – kdo zrovna chce, ale nesmí u toho mluvit.

Tuto techniku lze použít ke:

- sbírání nápadů
- k probírání meditativních nebo naučných textů (např. z Kázání na hoře, žalmů)
- při střetu názorů (např. euthanasie)

Výhody této metody:

1. vzniká zároveň více rozhovorů k rozdílným výpovědím textu
 2. rozvíjí se více témat, zatímco běžný rozhovor často ulpí u jednoho tématu
3. komunikace je pomalejší a tím intenzivnější

Vcítování

Jde tu podobně jako pantomimy o vtažení účastníků do světa textu. Konkrétně to může vypadat třeba tak, že jeden člověk je “živá socha” a jiný ho vymodeluje třeba do podoby ochrnutého. Jde o to jakoby spoluprožívat i tělem určité pocity, zkušenosti, symboly nemoci nějaké osoby z textu. (slepého – zavázat si oči, spoutaného, němého) Při tom lze prožít i vliv těchto souvislostí na sociální okolí dotyčné osoby. Jde o to uvědomit si vlastní podobné zkušenosti. Důležitý je následný rozhovor.

Jiná možnost je vcítění vyjádřit slovně. (Např. vcítit se do role ochrnutého, boháče nebo žebráka a vyprávět průběh dne z jeho pohledu.)

Hra s tituly

V novinách je důležité, jak zní titulek článku, zda přiláká nebo nepřiláká pozornost čtenářů. Každý nadpis má jiný akcent a směřuje očekávání čtenáře jiným směrem. Různé nadpisy ke stejnému příběhu mohou nasměrovat k různým úhlům pohledu, minimálně dát podněty k přemýšlení.

Vedoucí připraví k biblickému textu větší množství různých nadpisů. Ty by měly být protichůdné – neuspokojující, zdůrazňující některé dílčí aspekty, bulvární, zkreslující, ale také seriózní a trefné. V malých skupinách (4-5 lidí) pak účastníci nad nimi diskutují a hodnotí je. Skupina pak představí nevhodnější nadpis a odůvodní svou volbu. Alternativou je, že skupiny vymýšlejí vlastní nadpisy. (popř. lze pracovat i s podtitulky, 2-3 větnými sumáři)

Meditace s metaforami

Účastníci dostanou úkol k určitým pojmům nebo myšlenkám textu přiřadit co nejvíce obrazů. Př.: Být dítětem je jako Starat se je jako... Boží pomoc je jako.... Být pastýřem je jako....

Odpustit nepříteli je jako.... Být otrokem je jako....

Meditace/rozhovor nad obrazem/fotkou

Podkladem k rozhovoru/meditaci mohou být dva druhy uměleckých děl:

1. Ilustrace k danému příběhu, ztvárnění některé scény. popř. různá ztvárnění – třeba i tendenční, nepovedená. Rozhovor je o tom, co je zdůrazněno a co zatlačeno do pozadí, kam znázornění svádí pozornost, jak odpovídá textu apod.

2. Znázornění některého klíčového pojmu, prožitku, faktu z textu (např. bolest, strach, radost, rodina...) Tady posbíráme svá předporozumění, možná i předsudky a zreflektujeme osobní zasaženost tématem, které text obsahuje.

II. Fáze: Zpracování

(Věcné pojednání textu s určitým odstupem)

Strukturování textu

Má pomoci lépe porozumět textu a jeho struktuře. Účastníci zkouší členit text do smysluplných jednotek, pododdílků a vymýšlejí jim výstižné nadpisky (podobně jako jsou např. v ekumenické bibli).

Västeraská metoda

vede k cílenému pozorování. Účastníci dostanou list, na kterém je text rozdělen do malých oddílků a úkolem je opatřit ho následujícími značkami:

Otazník – označuje nejasná místa nebo taková, která je třeba důkladněji prozkoumat

Vykřičník – označuje důležité poznatky nebo vhledy

Šipka – označuje místa, ve kterých se cítím být obzvláště osloven a která jsou důležitá pro mou osobní situaci.

(Lze si to i doplnit např. křížek – tady protestuji proti textu nebo jeho pisateli.)

Práce jednotlivců je pak vyhodnocena, srovnávána a diskutována v plénu.

Srovnávání textů

Jde o pečlivé srovnávání paralelních textů – především se to uplatní u evangelií. Zjišťují se rozdíly a hledají se jejich důvody. Tím vznikne distance k textu, účastníci si uvědomí jeho zařazení do dobových souvislostí. To je hráz proti slepému čtení textu. Na tomto místě je také možné zařadit srovnání různých překladů.

Strukturální analýza

chce navést k tomu, aby se text vnímal jako celek jako uzavřený organismus a prozkoumával v rozličných dimenzích a vztazích. K tomu patří přesné pozorování aktérů a pletiva jejich vztahů, také u okrajových figur a nepojmenovaných osob. Důležitá je časová a prostorová dimenze, kdo odkud přišel, ke komu se přiblížil, poodešel, následoval i rekvizity – člun, město, strom, zvíře. Sleduje se, kdo mlčí, kdo kolik mluví, kdo křičí, atd. Sledovat se dají v textu např. jen slovesa nebo jen příslovce času, nebo místa. Výsledek lze graficky ztvárnit na velký arch papíru.

Textový atelier

Vedoucí připraví na pracovním listě řadu dalších biblických míst, kde se objevují podobné pojmy a souvislosti, které se objevují ve výchozím textu. Ve skupinách účastníci bádají a přemýšlejí, jak texty vzájemně souvisí, jak se doplňují, vysvětlují apod.

Informačního materiál

K prohloubení věcného porozumění (ohledně celku textu, určitých pojmů, dobových souvislostí apod.) jsou připraveny odpovídající informační materiály, které jsou zpracovávány v malých skupinkách (pracovní listy – úkoly, otázky apod.).

Katalog otázek

Otázky jsou připraveny vedoucím a rozděleny s cílem přivést a podnítit účastníky k intenzivnímu se potýkání s textem. Je třeba aby byly tak položeny, aby bylo možné je vypracovat samostatně, bez odborných znalostí. Proto je třeba do nich zapracovat pár informativních pokynů. Zpracovávání katalogu otázek se děje v malých skupinách, následně se výsledky sdělují v plénu a diskutuje se o nich.

(Pozn. Tři výše uvedené formy práce je třeba dopředu připravit. To lze dobře zvládnout za pomoci běžných pomůcek pro četbu bible – odkazů v bibli, biblických slovníků, konkordance apod.)

Identifikující rozkrytí

Tato metoda doplňuje a rozšiřuje právě zmíněné převážně kognitivní pracovní postupy o více zkušenostní dimenzi. Díky identifikaci s osobami textu mohou účastníci procítit a lépe pochopit slova činy osob v textu. Biblické texty nám někdy málo sdělují o myšlenkách nebo pocitech zúčastněných osob. Tento deficit lze ve skupině vyrovnat. Je možno použít několik dílčích postupů:

1. Převyprávění z pohledu jedné (v textu jmenované anebo nejmenované) osoby.

Jde o to pokusit se vpravit do situace zvolené osoby a příběh vyprávět, třeba jednostranně z jejího pohledu, a tím lépe rozpracovat případné konflikty

2. Pozorování osob

Pozorovat jednu osobou a všímat si jejího vývoje během příběhu, jejich vztahů k ostatním osobám (i k nejmenovaným) a jejich vývoje.

3. Vnitřní dialog s nějakou osobou.

Jde o fingovaný seberozhovor. Většinou se děje písemně – každý sám. Účastník se vpraví do situace určité osoby a mluví sám se sebou. Varianta pro práci ve skupině: vedoucí čte příběh a přeruší ho všude tam, kde se nabízí seberozhovor - účastníci se vcítují do osoby z textu a plní pauzy svými myšlenkami. Mluví se jakoby za dotyčnou osobu (Ich-forma). (Třeba zastavit v podobenství o marnotratném synu, když syn vidí svou bídnou situaci u vepřů a rozhoduje se, jestli vyrazí domů nebo ne.)

4. Dialog mezi dvěma osobami z textu. Vytvoří se dvojice- každý zvolí jednu osobu a vedou dialog. Rozhovor může lépe vykreslit konflikty z příběhu.
5. Disputace k situaci textu

Dvě hádající se strany.

III. Zpodobnění/zvnitřnění

(Kreativní ztvárnění, přivlastnění tématu a výtěžku.)

Řízená meditace

V této fázi slouží meditace ještě jednou k soustředění a k intenzivní identifikaci s lidmi biblického vyprávění. Nejde o to identifikovat se s jejich zkušenostmi, abychom jim lépe porozuměli (to bylo ve 2. fázi), ale spíš o to promyslet svou vlastní situaci, hledat paralely, otázky, případně pomoc, útěchu, odpověď. Meditativní texty mají být čteny či říkány velmi pomalu, s pauzami k promýšlení.

Písemná meditace

K tématu nebo zkušenosti, která vyšla v souvislosti s textem najevo, píše každý účastník vlastní asociace a myšlenky. Je možná např. forma dopisu zúčastněné osobě, dopisu evangelistovi, dopisu svému faráři, dopisu obyvatelům zeměkoule apod. Výsledky mohou ale nemusí být přečteny a může ale nemusí se o nich diskutovat. Mají ostatní podobné zkušenosti? Cítíme se k něčemu textem vyzváni? Jak to realizovat? Můžeme si vzájemně nějak pomoci? Je možné také mluvit o tom, jak se nám to psalo, nejen o tom, co jsme konkrétně psali.

Tržiště

Po místnosti se na stoly rozloží nebo na stěny pověsí různé citáty k tématu, které vyplynulo z textu (např. víra, církev), nebo různé výklady textu (z dějin výkladu), nebo některé klíčové výpovědi, které jsou obsahem probíraného textu. Účastníci mezi nimi chodí, čtou si je a musí si některou výpověď zvolit jako sobě nejbližší pozici. Pak mají vysvětlit, proč se tak rozhodli, popř. své stanovisko obhájit před ostatními. Sejde-li se u jednoho papíru více účastníků, mohou ještě chvíli mluvit ve skupince, proč se tak rozhodli, popř. připravit společnou obhajobu.

Psaní dialogu s osobou textu

Jde o fingoaný rozhovor s osobou textu, která je myšlena jako aspekt mého vlastního já. Např. rozhovor s Jákobem, nebo s Petrem ve mně.

Pokračování ve vyprávění příběhu

Často se při poslouchání biblických příběhu objevuje otázka: Jak to asi bylo dál? (Např. Přišel bohatý mladík ještě jednou k Ježíšovi?) Tato metoda podněcuje fantazii k rozvedení příběhu za hranice toho, co je zaznamenáno v bibli - např. vymyslet jiný konec, psát příběh dál. Není to jen bezcenné hraní, ale vyrovnání se jednak s vlastními představami a dále s možnostmi, které sám text nabízí.

Přepracování textu

Je možné biblické texty změnit, přeložit, zmodernizovat, zpřítomnit, aby jejich jádro nově a provokativně promluvilo. Změna se může týkat jak formy, tak obsahu - nebo obojího. Může vzniknout píseň, modlitba, parafráze, parodie, antipříběh, rozhlasová reportáž atd. V této fázi je možné pracovat s podobnými cizími pokusy a zpracováními (viz I.Naslouchání textu 4.), anebo vlastní vyrábět. Obojí umožní dát výraz novým zkušenostem s biblickým poselstvím.

Divadelní zpracování

Vyrovnání se s textem ve hře. Přehrát to, hrát dál, hrát různé role.

Pantomima. Tvoření živého obrazu.

Výtvarné zpracování

Vyjádrít poselství textu symbolem a vyrobit ho – z drátů, z moduritu, modelíny.

Položit fotky či obrázky a vybrat jeden pro sebe jakožto ilustraci k příběhu.

K fotkám, či obrázkům pak psát popisky jako na výstavu.

Obrazy, koláže, plastiky, leporela.

Hudební zpracování

Napsat píseň, předělat text, vytvořit parodii, kánon, muzikál, kramářské písně (s ukazováním na obrázky). Znázornit text za pomoci různých chrastítek, bubínků, zvonků.

Připravit melodrama.

Celkově k uměleckým dílům:

Je dobré dát prostor autorům vyjádřit se ke svému dílu.

Umělecká díla není třeba hodnotit. Pěkné není to, co je esteticky dokonalé, ale co je pravdivé a autentické.

(hlavní pramen: Horst Klaus Berg: Ein Wort wie Feuer (Wege lebendiger Bibelauslegung), str.169-195, München-Stuttgart, 1991.)

